zákazníků. Pro názvy firem je charakteristický vysoký výskyt zkratkových slov typu *Agrex* nebo *Ekomed*, kde je stále patrný ruský vliv. V současné době začínají převažovat názvy mezinárodních společností a jejich poboček.

11. Jména psů a koček

V posledních desetiletích došlo k významnému vývoji v pojmenovávání psů a dalších domácích zvířat, což souvisí se změnami, ke kterým došlo ve vztahu mezi člověkem a zvířetem. Zatímco dříve bylo ke zvířatům přistupováno z hlediska jejich užitku (pes hlídá dům, kočka chytá myši) a jejich jména se často opakovala (*Burek*, *As*, *Azor*, *Mruczek*), v posledních padesáti letech začala být zvířatům dávána lidská jména (*Fred*, *Zuzia*, *Lusia*), což souvisí s tím, že jsou považována za členy rodiny, a takto „polidšťována". Jedná se bezpochyby o jeden z významných rysů ve změně našeho životního stylu a mentality.

12. Přístupy k vlastním jménům

Poslední kapitola se zabývá nejrůznějšími přístupy k onomastice. Na rozdíl od předchozích kapitol se věnuje teoretickým a metodologickým problémům. Autorka zdůrazňuje, že nejrůznější typy vlastních jmen odrážejí aspekty, které se týkají celé kultury a společnosti. Jména charakterizují dobu, v níž vznikla, v níž se vyvíjela, i celou společnost, která měla vliv na jejich vznik nebo výběr.

Kniha obsahuje jednotlivé příklady tohoto pohledu na onomastiku. Je cenným příspěvkem k výzkumu nejrůznějších typů vlastních jmen, a to nejen polských, ale též dalších slovanských, v mnoha případech i českých. Pro české zájemce o onomastiku nabízí též zajímavou možnost srovnávat uvedené jevy s těmi, které se týkají vlastních jmen v naší zemi, neboť jejich vývoj je v mnohém velice podobný.

Václav Lábus (Liberec)

PAVEL ŠTĚPÁN: OZNAČENÍ BAREV A JEJICH UŽITÍ V TOPONYMII ČECH. Univerzita Karlova – Filozofická fakulta, Praha 2004, 158 s.

V roce 2004 vydala Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze v knižnici Opera linguae bohemicae studentium publikaci Označení barev a jejich užití

v toponymii Čech, jejímž autorem je Pavel Štěpán. Svým obsahem i zpracováním si práce jednoznačně zasluhuje pozornost odborné[1], ale i laické veřejnosti.

Otázce využití sémantického pole barev v apelativní slovní zásobě se poslední dobou věnuje například kognitivní lingvistika[2]. Zpracování problematiky, jak se reflexe barev projevuje v propriální slovní zásobě, je rozhodně neméně atraktivní. Vždyť rozhlédneme-li se kolem sebe v jakékoliv části Čech, jmen, jako jsou *Světlá*, *Bělá*, *Černá hora*, *Zelený vrch*, *Bílý potok* (i *Potok*), najdeme řadu. Není tedy divu, že tento sémantickomotivační faktor, v toponymii poměrně významný, budí zájem onomastiků. Autor si vytkl velice náročný úkol: představit tuto problematiku v celé šíři, úkol o to náročnější, že žádná podobná studie mapující uvedenou problematiku komplexně v naší, ale ani středoevropské onomastice nevznikla.

V úvodních pasážích analyzuje autor barvy z hlediska fyzikálního, psychologického, kulturněhistorického a samozřejmě lingvistického. V pasáži o jazykovém kontextu barev vychází autor ze zásadní práce o této problematice od amerických autorů B. Berlina a P. Kaye[3] a aplikuje jejich závěry o základních barvách na češtinu a její toponyma. Podle Štěpána stojí v centru tato označení: 1. bílá, černá; 2. červená; 3. zelená, žlutá, modrá. A až na výjimky se pouze tyto barvy projektují do toponymie. Tuto hierarchii základních barev jednoznačně potvrzuje i kvantitativní analýza 3448 jmen (z toho 3314 pomístních jmen).

V části 2.1 člení autor „barevná" toponyma podle typu objektu, na nějž jsou fixována, tj. místní jména a pomístní jména (pozemková jména, oronyma, hydronyma, hodonyma a ostatní). Analyzovaný toponymický materiál je excerpován z Profousova oikonymického slovníku a z generálního katalogu pomístních jmen uloženého v Archivu pomístních jmen oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

Stěžejní částí práce je pak kapitola 2.2, která velmi důkladně podrobuje toponymický materiál analýze z hlediska sémantického. Autor nejprve věnuje pozornost toponymům obsahujícím nepřenesený, primární význam barvy, tzn. těm objektům, které byly pojmenovány skutečně podle svého vzhledu. Do popředí přirozeně vystupují topolexémy *černý* a *bílý* označující nápadně tmavé či světlé objekty. Četná jsou i toponyma obsahující výraz *červený* a *zelený*, ostatní barvy jsou zastoupeny nepoměrně méně. Autor popisuje i synonymní označení v rámci sémantického pole té které barvy (*vraný* pro ‚černý', *stříbrný* pro ‚bílý' atp., nejvíce takových označení připadá barvě červené: *rudý*, *rusý*, *ryšavý*, *ryzí*, *rezavý*, *zrzavý*,

---

[1] Viz např. recenzi v Naší řeči. J. Maleninská, Označení barev a jejich užití v toponymii Čech, Naše řeč 89, 2006, s. 209 – 211.

[2] V českém prostředí k tomu viz zejména publikaci I. Vaňková a kol., Co na srdci, to na jazyku, Praha 2005.

[3] B. Berlin – P. Kay, Basic color terms: Their universality and evolution, Los Angeles 1969.

čermný). Autor též poukazuje na označení hnědé barvy, v přírodě sice velmi časté, ale v toponymii značně omezené. Tento fakt připisuje dvěma příčinám: jednak se ve slovanských jazycích označení pro tuto barvu ustálilo poměrně pozdě, jednak svou dominancí v přírodě popírá identifikační a diferenciační funkci toponym.

V další části si pak autor všímá sekundárních, přenesených významů barev, čímž se velmi přibližuje otázkám kognitivní jazykovědy. Sekundární význam úzce souvisí s konotacemi, jež příslušná označení barev vyvolávají. Nejčastější je přirozeně znovu dvojice *černý* a *bílý*. Vedle označení pro tmavá, stinná místa konotuje černá barva i význam ‚nebezpečný' či ‚smuteční'. Bílá barva pak značí čistotu (ale rovněž i ‚smutek'). Mezi přenesená pojmenování řadí autor možná poněkud sporně i zelenou barvu (jména typu *Zelená cesta*). Takováto toponyma totiž podle něj ve většině případů ztrácejí přímý vztah k barvě a označují obecně travnatý porost. Obšírně se autor věnuje i prostorové symbolice barev, hlavně opozici *černý/bílý*, časté zejména v hydronymii.

O tom, že problematiku barev v toponymii pojímá Pavel Štěpán skutečně komplexně, svědčí také analýza formální stránky. Většina „barevných" toponym je ze slovotvorného hlediska nederivovaná, avšak formálně pestřejší je skupina toponym derivovaných. Podle autora jsou u substantivních pojmenování nejčastější topoformanty *-inka, -ka* a *-ice*. S touto kapitolou pak úzce souvisí i poslední část práce, která se zabývá areálovým rozšířením popisovaných toponym. Autor se tu dotýká mj. vztahu toponymie a geologických poměrů a dospívá k závěru, že jejich vzájemný vztah je jen těžko postižitelný a že z něj nelze činit žádné zásadní soudy.

Publikace Označení barev a jejich užití v toponymii Čech je vynikajícím příspěvkem české onomastice. Autor zde prokázal hlubokou znalost tématu, což dokládá nejen obsáhlý seznam literatury, ale i schopnost překročit hranice svého oboru. Publikace by určitě neměla chybět v toponomastikově knihovně. Přináší totiž vynikající teoretickou i praktickou oporu pro dílčí toponomastická bádání.